

Волинський національний університет імені Лесі Українки

Факультет економіки та управління

Кафедра підприємництва і маркетингу

Наталія Хомюк

УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ

Методичні рекомендації до практичних занять

Луцьк – 2022

УДК 336.5.02(072)

X 76

Рекомендовано до друку науково-методичною радою
Волинського національного університету імені Лесі Українки
(Протокол № 9 від 18 травня 2022 р.)

Рецензенти:

Чемерис В. А. д.е.н., професор, професор кафедри економіки підприємства, інновацій та дорадництва в АПК імені І.В. Поповича Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького

Шматковська Т.О., к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування Волинського національного університету імені Лесі Українки

Хомюк Н.Л.

X-76 Управління витратами: методичні рекомендації до практичних занять / Хомюк Наталія Леонідівна. Луцьк: ВНУ імені Лесі Українки, 2022. 41 с.

Анотація: Методичні рекомендації до практичних занять із дисципліни «Управління витратами» призначені допомогти студентам опанувати теоретичний матеріал та містять питання для обговорення й тести для поточного контролю.

Рекомендовано студентам спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» за освітньою програмою «Економіка підприємства».

УДК 336.5.02(072)

© Хомюк Н. Л., 2022

© Волинський національний

університет імені Лесі Українки, 2022

ЗМІСТ

Вступ	4
Структура навчальної дисципліни	8
Практичне заняття 1. Економічна сутність, значення і завдання управління витратами	10
Практичне заняття 2. Характеристика витрат, їх класифікація і структура	12
Практичне заняття 3. Калькулювання собівартості як основа управління витратами	15
Практичне заняття 4. Формування витрат за місцями і центрами відповідальності	18
Практичне заняття 5. Методи управління витратами	21
Практичне заняття 6. Планування і нормування витрат	23
Практичне заняття 7. Аналіз системи «Витрати-обсяг-прибуток»	26
Практичне заняття 8. Стратегічний управлінський облік	29
Практичне заняття 9. Контроль в управлінні витратами	32
Практичне заняття 10. Управління витратами і ефективність виробництва	35
Рекомендована література	39

ВСТУП

Методичні рекомендації до практичних занять із дисципліни «Управління витратами» спрямовані допомогти студентам набути теоретичні знання та практичні вміння щодо управління витратами за видами, центрами відповідальності та носіями для мінімізації їх рівня, ведення розрахунково-облікових операцій і перевірки господарських показників; регулювання та контролювання витрат, що дозволить студентам приймати обґрунтовані рішення із зниження собівартості та підвищення прибутків підприємств.

Методичні рекомендації до практичних занять включають теми практичних занять, відповідно до яких визначено мету, питання для обговорення та тестові завдання для поточного контролю.

У процесі вивчення дисципліни студенти спеціальності 076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність мають можливість оволодіти загальними (ЗК) та фаховими компетентностями (ФК).

ЗК-1. Здатність до фундаментального аналізу та синтезу на основі логічних аргументів та перевірених фактів. Вміння виявляти, аналізувати і структурувати проблеми підприємства і розробляти рішення.

ЗК-3. Здатність генерувати ініціативність та дух підприємництва. Здатність до формування світогляду, розуміння принципів розвитку суспільства.

ЗК-4. Здатність працювати з інформацією, у тому числі, в глобальних комп'ютерних мережах. Уміння знаходити та аналізувати інформацію з різних джерел. Уміння будувати комунікаційну мережу для обміну інформацією.

ЗК-6. Здатність здійснювати комунікаційну діяльність. Уміння працювати у колективі та команді.

ЗК-9. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій: використання цих технологій для налагодження внутрішніх і зовнішніх економічних зв'язків.

ЗК-10. Здатність до проведення досліджень на відповідному рівні: аналітичні дослідження стану підприємства, біржі, процесів на зовнішніх фондовому, фінансовому ринках.

ЗК-13. Здатність генерувати нові ідеї (креативність): розробка плану фінансового забезпечення стратегії розвитку підприємства, підприємницької структури, торговельної організації.

ЗК-15. Здатність розробляти і управляти проектами: участь у розробці економічних програм, проектів та вміння забезпечувати їх реалізацію.

ЗК-17. Оцінювання і прогнозування соціальних подій та явищ: вміння виявити особливості перебігу подій та прогнозування їх можливого впливу на економічну діяльність підприємства, торговельної організації, біржі.

ЗК-18. Здатність оцінювати економічні, соціальні, моральні, морально-етичні наслідки застосування на практиці нових економічних інструментів, розробок і методик.

ФК-1. Здатність проводити наукові дослідження економічної діяльності підприємницької структури, підприємства та його підрозділів, торговельної організації, біржі за окремими напрямками. Здатність застосовувати знання про сучасні досягнення в галузі економіки підприємства, торгівлі та біржової діяльності.

ФК-2. Здатність оцінювати галузеве конкурентне середовище підприємства, торговельної організації, біржі. Здатність аналізувати результати господарської діяльності підприємства, його підрозділів. Володіння основами економічного планування і прогнозування.

ФК-3. Здатність оцінювати рівень економічної безпеки підприємства, підприємницької структури, торговельної організації. Здатність виконувати роботу на комп'ютері, знання та вміння в галузі сучасних інформаційних технологій для вирішення практичних завдань.

ФК-5. Здатність організовувати роботу відповідно до вимог безпеки життєдіяльності й охорони праці.

ФК-9. Здатність використовувати навички роботи на комп'ютері, знання та уміння в галузі сучасних інформаційних технологій, економічних інформаційних, розрахункових систем.

ФК-10. Знання та володіння методами опису, ідентифікації та класифікації об'єктів, предметів, інструментів підприємництва, торгівлі, біржової діяльності.

ФК-13. Здатність визначати стратегічну мету підприємства, окреслювати загальну стратегію його діяльності. Здатність конкретизувати стратегії підприємства у довгострокових планах, здійснювати їх функціональне узгодження і ресурсне збалансування.

ФК-14. Здатність формувати механізм внутрішньовиробничих економічних відносин, систему планування і контролю діяльності підрозділів підприємства. Здатність оптимізувати зміст прогнозів і планів склад показників та методів їх обчислення. Здатність проектувати та удосконалювати систему планування і контролю діяльності підприємства.

ФК-17. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми функціонування в сфері економіки підприємства, торгівлі, біржовій діяльності.

ФК-19. Здатність розробляти та приймати управлінські рішення щодо регулювання й оптимізації вартості підприємства. Здатність оцінювати ефективність інноваційно-інвестиційних проектів і програм підприємства.

ФК-21. Здатність ефективно застосовувати методи та прийоми управління підприємством у бізнесі.

ФК-22. Здатність до прийняття інвестиційних рішень щодо вибору напрямів та інструментів інвестування і організації управління інвестиційною програмою та інвестиційним портфелем підприємства.

ФК-23. Здатність застосовувати отримані знання, уміння й навички у сфері підприємництва, торгівлі та біржової діяльності.

ФК-26. Здатність організовувати перевірки у господарюючих суб'єктів сфери торгівлі та послуг якості товарів, послуг, дотримання вимог безпеки.

Здатність організувати вивчення та прогнозування потреб на товари та послуги.

Таблиця 1

**СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ»**

Назва змістовних модулів і тем	Усього	Лек.	Практичні	Сам. роб.	Консультації	*Форма контролю / Бали**
<i>Змістовий модуль 1. Основи управління витратами</i>						
Тема 1. Економічна сутність, значення і завдання управління витратами	21	4	4	12	1	питання, тести / 4
Тема 2. Характеристика витрат, їх класифікація і структура	21	4	4	12	1	питання, тести / 4
Тема 3. Калькулювання собівартості як основа управління витратами	19	2	4	12	1	питання, тести / 4
Тема 4. Формування витрат за місцями і центрами відповідальності	20	2	6	12	0	питання, тести / 4
Тема 5. Методи управління витратами	19	2	4	12	1	питання, тести / 4
Разом за модулем 1	100	14	22	60	4	20
<i>Змістовий модуль 2. Зміст процесів управління витратами</i>						
Тема 6. Планування і нормування витрат	23	4	4	14	1	питання, тести / 4
Тема 7. Аналіз системи «Витрати-обсяг-прибуток»	23	4	4	14	1	питання, тести / 4
Тема 8. Стратегічний управлінський облік	21	2	4	14	1	питання, тести / 4
Тема 9. Контроль в управлінні витратами	21	2	4	14	1	питання, тести / 4
Тема 10. Управління витратами і ефективність виробництва	22	2	6	14	0	питання, тести / 4
Разом за модулем 2	110	14	22	70	4	20

Види підсумкових робіт	60					
Модульна контрольна робота 1	МКР / 30 балів					
Модульна контрольна робота 2	МКР / 30 балів					
Всього годин / Балів	210	28	44	130	8	100

Практичне заняття 1.

Економічна сутність, значення і завдання управління витратами

Мета: закріплення теоретичного матеріалу, формування розуміння сутності управління витратами, виявлення основних причин, які зумовлюють необхідність посилення уваги до управління витратами.

Питання для обговорення на практичному занятті

1. Суть управління витратами.
2. Головні причини, які зумовлюють необхідність посилення уваги до управління витратами в сучасних умовах господарювання.
3. Функції управління витратами.
4. Принципи управління витратами.
5. Завдання управління витратами.
6. Предмет управління витратами.

Тестові завдання

1. Функціональний аспект управління витратами базується на

- а) розробці плану діяльності підприємства
- б) проміжному аналізі
- в) контролі витрат
- г) визначенні місць формування витрат і центрів відповідальності

2. Управлінський аспект управління витратами базується на

- а) внутрішніх потребах підприємства щодо планування, обліку та регулювання витрат у процесі господарської діяльності
- б) зовнішніх факторах впливу щодо підприємства агентів
- в) визначенням місць формування витрат і центрів відповідальності
- г) розробці плану діяльності підприємства

3. Класифікаційними ознаками системи управління витрат є

- а) особливості групування витрат для потреб калькулювання
- б) наявність або відсутність нормативних витрат

в) повнота охоплення доходів під час калькулювання

г) підхід до структури плану облікових рахунків

4. Основними елементами для управління витратами в підприємницькій діяльності є

а) система калькулювання

б) теорія і практика економічного аналізу

в) система нормативного обліку

г) техніко-економічне та соціальне планування

5. Основними характеристиками управління витратами є

а) зосередження на обліку витрат, а не на попередженні їх

б) концентрація на оцінці прибутковості діяльності й аналізі руху готівки та витрат

в) рівноцінне використання технологічних удосконалень з метою зменшення прибутку

г) залучення у систему всіх видів витрат

6. Стадіями обліку та контролю є:

а) визначення об'єктів обліку та контролю й установлення стандартів

б) установлення процедур для моніторингу фактичних витрат

в) забезпечення зв'язку обліку і контролю доходів з іншими системами діяльності підприємства

г) порівняння фактичних доходів зі стандартами

7. Фазами життєвого циклу витрат є

а) дослідження формування витрат

б) здійснення управління доходів

в) процес виробництва і формування витрат

г) зникнення витрат

8. Який вид аналізу спрямований на поточне регулювання процесу виконання плану витрат

а) частковий

б) проміжний

в) підсумковий

г) податковий

9. Основними принципами управління витратами є:

а) єдність методів

б) недопущення зайвих витрат

в) синергетичний підхід до управління витратами

г) управління витратами на усіх стадіях життєвого циклу послуги

10. За допомогою управління витратами на підприємстві вирішуються такі основні завдання

а) визначення доходів за основними функціями управління

б) вибір способів нормування витрат

в) підготовка інформаційної бази, що дозволяє оцінювати доходи при виборі і прийнятті господарських рішень

г) розрахунок витрат за виробничими підрозділами підприємства

Практичне заняття 2.

Характеристика витрат, їх класифікація і структура

Мета: *закріплення теоретичного матеріалу, формування розуміння сутності поняття «витрати», обґрунтування мети та принципів класифікації витрат підприємства, характеристика класифікації витрат підприємства.*

Питання для обговорення на практичному занятті

1. Сутність поняття «витрати».
2. Види витрат у залежності від видів підприємницької діяльності.
4. Сутність поняття «експлуатаційні витрати» та визначення їх загальної суми.
5. Мета та принципи класифікації витрат підприємства.
6. Класифікаційні ознаки витрат.
7. Прямі та непрямі витрати.

8. Релевантні та нерелевантні витрати.
9. Контрольовані та неконтрольовані витрати.
10. Змінні витрати підприємства.
11. Постійні витрати підприємства.
12. Сутність поняття «планування витрат».
13. Етапи планування витрат для виробничої та іншої діяльності.
14. Основні показники планування витрат на підприємствах.

Тестові завдання

1. До внутрішніх факторів, які впливають на величину прибутку відносять

- а) чисельність персоналу
- б) підвищення кваліфікації праці персоналу
- в) соціальні умови праці
- г) розмір податкових ставок

2. До зовнішніх факторів, які впливають на величину прибутку відносять

- а) ефективне використання фінансових ресурсів
- б) розмір податкових ставок
- в) обсяг засобів і предметів праці
- г) державне регулювання цін

3. З метою визначення собівартості та фінансових результатів діяльності підприємства витрати поділяють на

- а) постійні, змінні і змішані
- б) прямі і непрямі
- в) основні та накладні
- г) реальні і можливі

4. З метою прийняття управлінських рішень витрати підприємства поділяють на

- а) реальні і можливі

- б) постійні, змінні і змішані
- в) прямі і непрямі
- г) основні та накладні

5. Які витрати враховуються у собівартість продукції

- а) штрафи
- б) витрати на оплату праці
- в) матеріальні витрати
- г) податок на прибуток

6. Які витрати не враховуються у собівартість продукції

- а) штрафи
- б) плата за землю
- в) амортизація
- г) витрати на оплату праці

7. До постійних витрат можна віднести

- а) орендну плату
- б) амортизацію
- в) заробітну плату виробничих робітників
- г) сировину і матеріали

8. До змінних витрат можна віднести

- а) амортизацію
- б) заробітну плату виробничих робітників
- в) сировину і матеріали
- г) адміністративні витрати

9. Витрати, які управлінці на підприємстві можуть проконтролювати або суттєво впливати на них – це

- а) контрольовані витрати
- б) альтернативні витрати
- в) нерелевантні витрати
- г) граничні витрати

10. Витрати, які залежать від прийняття управлінського рішення – це

- а) альтернативні витрати
- б) релевантні витрати
- в) контрольовані витрати
- г) нерелевантні витрати

Практичне заняття 3.

Калькулювання собівартості як основа управління витратами

Мета: закріплення теоретичного матеріалу, формування розуміння сутності поняття «собівартість», обґрунтування порядку обчислення собівартості одиниці послуги., характеристика основних видів собівартості послуг (робіт, продукції), визначення відмінностей між виробничою собівартістю валового надання послуг (робіт, продукції) та виробничою собівартістю надання послуг (робіт, продукції), характеристика об'єктів калькулювання та видів калькуляцій на підприємстві, виявлення напрямів зниження собівартості.

Питання для обговорення на практичному занятті

1. Сутність поняття «собівартість». Порядок обчислення собівартості одиниці послуги.
2. Основні види собівартості послуг (робіт, продукції).
3. Відмінність між виробничою собівартістю валового надання послуг (робіт, продукції) та виробничою собівартістю надання послуг (робіт, продукції).
4. Об'єкти калькулювання та види калькуляцій на підприємстві
5. Сутність, переваги і недоліки калькулювання за повними витратами.
6. Сутність, переваги і недоліки калькулювання за змінними витратами.
7. Сутність методу «директ-костинг».
8. Сутність методу «стандарт-кост».

9. Напрями зниження собівартості.

Тестові завдання

1. До собівартості послуг (робіт, продукції) входять

- а) витрати на підготовку та освоєння виробництва
- б) витрати на охорону праці
- в) адміністративні витрати
- г) витрати на обслуговування виробництва

2. Залежно від часу розрахунку виокремлюють такі види собівартості

- а) фактичну
- б) виробничу
- в) планову
- г) індивідуальну

3. Собівартість, залежно від обсягу витрат, що входять до неї, буває

- а) виробнича
- б) цехова
- в) нормативна
- г) кошторисна

4. За тривалістю розрахункового періоду виокремлюють такі види собівартості

- а) середньогалузеву
- б) індивідуальну
- в) планову
- г) кошторисну

5. Калькулювання собівартості продукції з повним розподілом витрат може здійснюватися:

- а) згідно із замовленням (проектами)
- б) згідно з виробничими процесами

в) згідно з організаційними процесами

г) на основі виробничої діяльності

6. Сутність методу «директ-костингу» полягає у розподілі витрат на

а) постійні і змінні витрати

б) прямі і непрямі витрати

в) основні та накладні витрати

г) реальні і можливі витрати

7. Порівняння яких витрат доцільно здійснювати при використанні методу «стандарт-кост»

а) фактичних і нормативних

б) постійних і змінних

в) основних і накладних

г) реальних і можливих

8. Відхилення від установлених стандартів прямих витрат на матеріали виникають

а) за рахунок тарифів

б) за рахунок продуктивності праці

в) за рахунок використання

г) за рахунок ставки розподілу

9. Напрями зниження собівартості послуг (робіт, продукції) відбувається за рахунок

а) погіршення якості продукції

б) організації виробництва і праці

в) технічного оснащення

г) зміни структури, асортименту та поліпшення якості продукції

10. Зниження собівартості послуг за рахунок технічного оснащення відбувається шляхом

а) підвищення технічного рівня виробництва, зокрема упровадження нової прогресивної технології

- б) розширення масштабів використання й удосконалення техніки і технології, що застосовується
- в) упровадження наукової організації праці
- г) поліпшення використання основних виробничих фондів

Практичне заняття 4.

Формування витрат за місцями і центрами відповідальності

Мета: закріплення теоретичного матеріалу, формування розуміння сутності понять «кошторис», «бюджет», «центр відповідальності», «центр витрат», «центр прибутку», етапи формування центрів відповідальності, розкриття структури зведеного кошторису.

Питання для обговорення на практичному занятті

1. Сутність терміну «кошторис» та функції кошторисів центрів відповідальності.
2. Спільне та відмінне між поняттями «бюджет» і «кошторис».
3. Сутність понять «центр відповідальності», «центр витрат», «центр прибутку».
4. Ознаки формування центрів відповідальності.
5. Структуру кошторису.
6. Структура зведеного кошторису.
7. Гнучкий кошторис та його формула.
8. Сутність методу прямого розподілу витрат допоміжних та обслуговуючих підрозділів між основними підрозділами.

Тестові завдання

1. За ознакою обсягу повноважень і відповідальності серед центрів відповідальності виділяють:

- а) центри витрат
- б) центри прибутку

- в) центри інвестицій
- г) центри основних фондів

2. План витрат на виконання певної роботи – це

- а) бюджет
- б) кошторис
- в) баланс
- г) відомість

3. Функції кошторисів центрів відповідальності

- а) стимулююча
- б) організуюча
- в) виконавча
- г) контролююча

4. До невикористаних операційних витрат належать

- а) адміністративні витрати
- б) амортизація
- в) витрати на збут
- г) матеріальні витрати

5. Розподіл витрат допоміжних та обслуговуючих підрозділів між відповідними іншими виробничими підрозділами здійснюється за допомогою таких методів як

- а) балансовий метод
- б) метод прямого розподілу
- в) метод системи рівнянь
- г) індексний метод

6. Фінансовий план, який охоплює всі сторони діяльності підприємства та дозволяє співставляти всі понесені витрати й отримані результати на майбутній період часу в цілому і за окремими півперіодами – це

- а) бюджет
- б) кошторис

- в) баланс
- г) відомість

7. Метод формування внутрішніх витрат, під час якого вартість напівфабрикатів власного виробництва не відноситься на собівартість продукції виробничих підрозділів – це

- а) напівфабрикатний метод
- б) безнапівфабрикатний метод
- в) виробничий метод
- г) матеріаломісткий метод

8. До інших операційних витрат відносять

- а) витрати на дослідження ринку
- б) витрати на прикладні дослідження
- в) собівартість виробничих запасів, що продаються; витрати від знецінення запасів
- г) витрати на утримання і обслуговування основних засобів загальногосподарського призначення

9. За яким методом усі витрати підрозділів допоміжного та обслуговуючого виробництв відразу відносять на основні виробничі підрозділи без урахування взаємних послуг між підрозділами допоміжного та обслуговуючого виробництв

- а) балансовий метод
- б) метод прямого розподілу
- в) метод системи рівнянь
- г) індексний метод

10. Згідно з яким методом витрати допоміжних і обслуговуючих підрозділів розподіляються до певного моменту поетапно між відповідними основними, допоміжними та обслуговуючими підрозділами, на останньому етапі розподілу залишки витрат допоміжних та обслуговуючих підрозділів відносять на основні виробничі підрозділи прямо

- а) балансовий метод
- б) метод прямого розподілу
- в) метод системи рівнянь
- г) метод взаємних послуг

Практичне заняття 5.

Методи управління витратами

Мета: закріплення теоретичного матеріалу, розкриття сутності концепції стратегічного управління витратами, методів цілеспрямованого або проактивного формування собівартості (таргет-костинг та кайдзен-костинг), характеристика технології управління витратами та результатами на базі концепції бенчмаркінгу, виокремлення особливостей концепції управління витратами на якість та технології управління витратами на основі теорії обмежень.

Питання для обговорення на практичному занятті

1. Концепція стратегічного управління витратами.
2. Методи цілеспрямованого або проактивного формування собівартості таргет-костинг та кайдзен-костинг.
3. Технологія управління витратами та результатами на базі концепції бенчмаркінгу.
4. Концепція управління витратами на якість.
5. Технологія управління витратами на основі теорії обмежень.

Тестові завдання

1. До методів управління витрат можна віднести

- а) концепцію стратегічного управління витратами
- б) таргет-костинг
- в) концепцію управління витратами на прибуток
- г) бенчмаркінг

2. За допомогою концепції ланцюжка цінностей можна виокремити такі стратегічні шляхи зменшення витрат та збільшення прибутку як

- а) взаємодія з постачальниками
- б) взаємодія зі споживачами
- в) взаємодії між ланцюжками цінностей підрозділів підприємства
- г) взаємодія зі конкурентами

3. Систематичний пошук і впровадження практики найбільш успішних підприємств, що має підвищити потенціал та результати діяльності підприємства – це

- а) таргет-костинг
- б) бенчмаркінг
- в) кайдзен-костинг
- г) метод еталонних порівнянь

4. До витрат на попередження включають витрати на

- а) підготовку персоналу
- б) розробку та створення контрольного устаткування
- в) додаткові витрати на придбання матеріалів більш високої якості
- г) контроль матеріалів та деталей

5. До витрат, які виникають внаслідок внутрішніх недоліків відносять

- а) втрати прибутку внаслідок скорочення обсягу продажу
- б) відходи
- в) витрати на підготовку персоналу
- г) витрати на гарантійний ремонт

6. До витрат на оцінку якості, які зумовлені заходами із перевірки матеріалів і продукції на відповідність встановленим нормативам якості відносять

- а) витрати на підготовку персоналу
- б) витрати на гарантійний ремонт
- в) контроль готової продукції

г) витрати на контроль матеріалів

7. До ланцюжка цінностей варто віднести

а) витрати

б) виробництво

в) маркетинг

г) післягарантійне обслуговування

8. Яка теорія полягає у тому, що для будь-якої бізнес-системи мають місце обмеження, які перешкоджають досягненню головної мети

а) теорія витрат

б) теорія обмежень

в) теорія прибутків

г) теорія цінностей

9. Згідно з таргет-костингом, процес продуктового нововведення набуває вигляду

а) Собівартість – Проектування – Собівартість

б) Проектування – Собівартість – Перепроєктування

в) Собівартість – Перепроєктування – Собівартість

г) Перепроєктування – Собівартість – Перепроєктування

10. При використанні методу кайдзен-костинг зниження окремих статей витрат відбувається на стадії

а) реалізації

б) виробництва

в) планування

г) розробки

Практичне заняття 6.

Планування і нормування витрат

Мета: закріплення теоретичного матеріалу, формування розуміння сутності планування витрат підприємства, здійснення групування витрат за економічними елементами, виокремлення основних видів робіт, що

виконуються під час визначення витрат допоміжних підрозділів, характеристика класифікації норм і нормативів, обґрунтування методів нормування витрат.

Питання для обговорення на практичному занятті

1. Мета та завдання планування витрат підприємства.
2. Групування витрат за економічними елементами.
3. Основні види робіт, що виконуються під час визначення витрат допоміжних підрозділів.
4. Класифікація норм і нормативів
5. Методи нормування витрат

Тестові завдання

1. Вихідними умовами для визначення планових виробничих витрат є

- а) заплановані обсяги продукції у натуральному та вартісному вимірюванні
- б) економічні нормативи
- в) розрахунки чисельності та професійного складу працівників
- г) правові нормативи

2. Результатами цілеспрямованої діяльності з планування витрат і калькулювання собівартості продукції є визначення

- а) обсягів змінних витрат, пов'язаних із технологічним процесом виготовлення продукції.
- б) виробничої собівартості одиниці продукції кожного виду
- в) обсяги прибутку
- г) Обсягів постійних невиробничих витрат

3. При формуванні кошторису до матеріальних витрат відносять

- а) основну заробітну плату
- б) сировину

- в) тару
- г) амортизацію основних фондів

4. При формуванні кошторису до витрат на оплату праці відносять

- а) основну заробітну плату
- б) доплати
- в) відрахування на пенсійне забезпечення
- г) страхові внески на випадок безробіття

5. При формуванні кошторису до інших витрат відносять

- а) амортизацію необоротних активів
- б) витрати на проведення рекламних заходів
- в) витрати на транспортне обслуговування
- г) тару

6. Відносний показник, що характеризує ступінь використання певного виду ресурсів на прийняту одиницю часу, площі, обсягу, гривню витрат – це

- а) норматив
- б) норма
- в) індекс
- г) коефіцієнт

7. За тривалістю дії норми та нормативи поділяються на

- а) групові
- б) поточні
- в) оперативні
- г) індивідуальні

8. За масштабами застосування норми та нормативи поділяються на

- а) групові
- б) галузеві
- в) цехові
- г) міжгалузеві

9. За об'єктом призначення норми та нормативи поділяються на

- а) цехові
- б) готовий виріб
- в) деталь
- г) групові

10. За методом розробки норми та нормативи поділяються на

- а) цехові
- б) дослідні
- в) звітно-статистичні
- г) групові

Практичне заняття 7.

Аналіз системи

«Витрати-обсяг-прибуток»

Мета: закріплення теоретичного матеріалу, формування розуміння сутності CVP-аналізу, точки беззбитковості, обчислення показників в процесі CVP-аналізу, розкриття сутності безпеки операційної діяльності та методики обчислення її рівня, коефіцієнта маржинального прибутку, характеристика видів левериджу.

Питання для обговорення на практичному занятті

1. Сутність CVP-аналізу.
2. Передумови для проведення CVP-аналізу.
3. Обчислення показників в процесі CVP-аналізу.
4. Сутність поняття «точка беззбитковості».
5. Сутність безпеки операційної діяльності та методика обчислення її рівня.
6. Економічна сутність і значення коефіцієнта маржинального прибутку.
7. Операційний леверидж та порядок його обчислення.

8. Фінансовий та операційно-фінансовий леверидж.

Тестові завдання

1. Аналіз взаємозв'язку «витрати – обсяг – прибуток» здійснюються за допомогою таких графічних методів як

- а) маржинальний
- б) графік беззбитковості
- в) графік взаємозв'язку «обсяг–прибуток»
- г) математичний

2. Аналіз беззбитковості здійснюють при

- а) започаткуванні нового виду діяльності
- б) при розвитку і розширенні підприємства, що вже існує
- в) при скороченні виробництва
- г) виготовленні нового виду продукції

3. Точка беззбитковості – це

- а) обсяг продукції, за якого виручка від реалізації продукції дорівнює витратам підприємства
- б) обсяг продукції, за якого виручка від реалізації продукції перевищує витрати підприємства
- в) обсяг продукції, за якого виручка від реалізації продукції менша від витрат підприємства
- г) обсяг послуг (робіт, продукції), за якого підприємство не має ні прибутку, ні збитку

4. Операційна діяльність з надання послуг (робіт, продукції) вважається урівноваженою, коли

- а) виручка від надання послуг (робіт, продукції) дорівнює сукупним витратам
- б) виручка від надання послуг (робіт, продукції) вища за сукупні витрати

в) виручка від надання послуг (робіт, продукції) нижча за сукупні витрати

г) сукупні витрати дорівнюють виручці від надання послуг (робіт, продукції)

5. Різниця між виручкою від надання послуг (робіт, продукції) і змінними витратами або різниця між продажною ціною одиниці послуги (робіт, продукції) і змінними витратами, що припадають на одиницю послуги (робіт, продукції) – це

- а) маржинальний прибуток
- б) валова виручка
- в) чистий прибуток
- г) прибуток до оподаткування

6. Якщо величина сумарного маржинального прибутку перевищує постійні витрати, то

- а) досягається підприємством точка беззбитковості
- б) підприємство не отримує ні прибутку, ні збитку
- в) підприємство стає прибутковим
- г) підприємство стає збитковим

7. Важіль, за незначного посилення якого можливо суттєво змінити результати виробничо-фінансової діяльності підприємства – це

- а) леверидж
- б) лізинг
- в) опціон
- г) форвард

8. При застосування якого виду левериджу визначається, на скільки відсотків зміниться прибуток за зміни обсягу послуг

- а) операційно-фінансового
- б) фінансового
- в) операційного
- г) поточного

9. Взаємозв'язок між прибутком і співвідношенням позикового та власного капіталу – це

- а) фінансовий леверидж
- б) операційний леверидж
- в) поточний леверидж
- г) операційно-фінансовий леверидж

10. Операційно-фінансовий леверидж являє собою добуток

- а) операційного левериджу
- б) поточного левериджу
- в) фінансового левериджу
- г) інвестиційного левериджу

Практичне заняття 8.

Стратегічний управлінський облік

Мета: *закріплення теоретичного матеріалу, формування розуміння сутності управлінського обліку, характеристика видів управлінського обліку, розкриття основних принципів та функцій управлінського обліку, визначення ролі економічного аналізу в управлінському обліку.*

Питання для обговорення на практичному занятті

1. Сутність управлінського обліку.
2. Використання інформації, яку надає управлінський облік.
3. Відмінність між управлінським обліком, фінансовим та бухгалтерським.
4. Основні принципи управлінського обліку.
5. Елементи методу управлінського обліку.
6. Функції управлінського обліку.
7. Відмінності між методологічним і методичними етапами управлінського обліку.
8. Роль економічного аналізу в управлінському обліку.

9. Сутність стратегічного управлінського обліку.

Тестові завдання

1. Метою управлінського обліку є

- а) забезпечення інформацією, необхідною для ухвалення управлінських рішень
- б) забезпечення фінансами, необхідними для ухвалення управлінських рішень.
- в) забезпечення інвестиціями, необхідними для ухвалення управлінських рішень.
- г) забезпечення інформацією, необхідною для збільшення прибутків.

2. Основними принципами управлінського обліку є

- а) принцип зрозумілості
- б) принцип безперервності
- в) принцип частковості
- г) принцип уособленості

3. До функцій, які забезпечують підприємство інформаційних потоків, можна віднести

- а) контроль за виконанням планів
- б) аналіз інформації
- в) планування діяльності
- г) мотивацію персоналу

4. До функцій, що визначають зміст інформаційних потоків, можна віднести

- а) аналіз інформації
- б) мотивацію персоналу
- в) контроль за виконанням планів
- г) планування діяльності

5. Які моделі управлінського обліку, які враховують ступінь взаємозв'язку фінансового та управлінського обліку, використовують в міжнародній практиці

- а) індивідуальну
- б) інтегровану
- в) самостійну
- г) автономну

6. На якому етапі побудови управлінського обліку на підприємстві визначають кола осіб і розмежування обов'язків між вказаними працівниками підприємства, які будуть задіяні в системі збирання й опрацювання інформації управлінського обліку

- а) аналітичному етапі
- б) методологічному етапі
- в) методичному етапі
- г) технічному етапі

7. На якому етапі побудови управлінського обліку на підприємстві підбирають елементи методу управлінського обліку, які забезпечують формування інформації, необхідної для прийняття належних управлінських рішень

- а) аналітичному етапі
- б) методологічному етапі
- в) методичному етапі
- г) технічному етапі

8. Основні напрями економічного аналізу виробничих витрат

- а) аналіз взаємозв'язку показників «витрати–прибуток»
- б) аналіз взаємозв'язку показників «витрати–обсяг–прибуток»
- в) аналіз витрат на підготовку варіантів оперативних рішень
- г) аналіз витрат, пов'язаних з прийняттям довгострокових рішень

9. Система стратегічного управління, що дозволяє перетворити бачення підприємства й стратегію підприємства з операційною метою за

кожною із чотирьох перспектив, а потім установити конкретні параметри за кожною з таких цілей – це

- а) збалансована облікова відомість
- б) річна облікова відомість
- в) баланс
- г) звіт про фінансові результати

10. При аналізі яких витрат оцінюють інвестиційні проекти

- а) взаємозв'язку показників «витрати–прибуток»
 - б) взаємозв'язку показників «витрати–обсяг–прибуток»
- в витрат на підготовку варіантів оперативних рішень
- г) витрат, пов'язаних з прийняттям довгострокових рішень

Практичне заняття 9.

Контроль в управлінні витратами

Мета: закріплення теоретичного матеріалу, формування розуміння сутності і сфера застосування оперативного обліку, характеристика видів обліку, обґрунтування механізму управління за відхиленнями, характеристика форм і джерел матеріального стимулювання зниження рівня витрат.

Питання для обговорення на практичному занятті

1. Основні завдання контролю витрат.
2. Сутність і сфера застосування оперативного обліку.
3. Специфічні риси бухгалтерського обліку.
4. Управлінський та фінансовий аспекти бухгалтерського обліку?
5. Особливості статистичного обліку.
6. Види контролю за частотою контрольних операцій; за часом здійснення контрольних операцій.
7. Сутність механізму управління за відхиленнями.

8. Підходи до обґрунтування необхідності досліджень причин розбіжностей між фактичними і плановими значеннями показників, що контролюються.

9. Переваги застосування статистичних методів за вивчення відхилень.

10. Форми і джерела матеріального стимулювання зниження рівня витрат.

Тестові завдання

1. До основних завдань контролю витрат відносять

а) систематичне відстежування динаміки витрат і факторів, які на неї впливають

б) виявлення відхилень фактичних показників рівня витрат від їх запланованих значень

в) аналіз відхилень, обґрунтування необхідності здійснення регулювальних заходів під час виконання планових завдань, участь у їх розробленні

г) систематичне відстежування динаміки доходів і факторів, які на них впливають

2. При якому виді контролю забезпечується проведення операцій у суворій відповідності до прийнятих і закріплених у законодавчих нормативних актах правил тільки уповноваженими на те особами, відповідно до певних повноважень керівництва за процедурами ухвалення рішень з проведення операцій

а) економічному

б) адміністративному

в) господарському

г) технічному

3. При якому виді контролю вивчають факти витрат і нераціонального використання ресурсів, незаконного витрачання засобів і умов, що сприяють цим явищам

- а) економічному
- б) адміністративному
- в) господарському
- г) технічному

4. Який вид обліку витрат забезпечує суцільне, безперервне і взаємозв'язане відображення господарської діяльності підприємства, узагальнення всіх господарських операцій у вартісному вимірі

- а) стратегічний облік
- б) оперативний облік
- в) бухгалтерський облік
- г) статистичний облік

5. Основні елементи системи внутрішнього контролю

- а) середовище контролю, де відбуваються операції
- б) система статистичного обліку
- в) система бухгалтерського обліку
- г) незалежні процедури перевірки

6. До факторів середовища контролю належать

- а) діяльність керівництва щодо споживача послуг (робіт, продукції)
- б) політика та методи керівництва
- в) методи розподілу функцій управління і відповідальності
- г) управлінські методи аналізу

7. Основні етапи оцінювання ефективності системи внутрішнього контролю на підприємстві

- а) початкова оцінка надійності системи зовнішнього контролю
- б) загальне знайомство з системою внутрішнього контролю
- в) початкова оцінка надійності системи внутрішнього контролю
- г) підтвердження достовірності отриманої оцінки

8. Який метод застосовується для виявлення відхилень фактичних витрат від планових або нормативних

- а) економічний аналіз роботи організації

- б) логічна перевірка
- в) нормативна перевірка
- г) формальна перевірка

9. Який метод застосовується для визначення в документах правильності підрахунків і виявлення ознак розкрадань і зловживань, завуальованих шляхом арифметичних дій

- а) формальна перевірка
- б) логічна перевірка
- в) арифметична перевірка
- г) нормативна перевірка

10. Які є методи фактичного контролю

- а) перевірка фактів за кінцевою операцією
- б) лабораторні аналізи
- в) нормативна перевірка
- г) контрольний обмір

Практичне заняття 10.

Управління витратами і ефективність виробництва

Мета: закріплення теоретичного матеріалу, формування розуміння сутності та значення оцінки ефективності управління поточними витратами, розрахунок основних показників оцінки ефективності реальних інвестицій, норми прибутковості, терміну окупності, обґрунтування методики розрахунку річного економічного ефекту.

Питання для обговорення на практичному занятті

1. Сутність та значення оцінки ефективності управління поточними витратами.
2. Основні показники оцінки ефективності реальних інвестицій.
3. Принципи оцінки ефективності інвестицій.
4. Модифікована внутрішня норма прибутковості.

5. Термін окупності і його розрахунок.
6. Методика розрахунку річного економічного ефекту.

Тестові завдання

1. Для розрахунку коефіцієнта оптимальності фактичних витрат використовують

- а) мінімально можливу величину витрат на порівнюваних підприємствах
- б) фактичну величину поточних витрат на конкретному підприємстві
- в) максимально можливу величину витрат на порівнюваних підприємствах
- г) планову величину поточних витрат на конкретному підприємстві

2. Різниця між сумою приведених до теперішньої вартості грошових потоків за період експлуатації інвестиційного проекту та сумою інвестованих коштів – це

- а) індекс дохідності
- б) чиста теперішня вартість або дохід
- в) внутрішня ставка дохідності або рентабельності
- г) період окупності

3. Відношення суми дисконтованих грошових потоків до суми інвестиційних витрат – це

- а) індекс дохідності
- б) чиста теперішня вартість або дохід
- в) внутрішня ставка дохідності або рентабельності
- г) період окупності

4. Якщо індекс дохідності вищий нуля, то

- а) проект не дає збитків, але й не є прибутковим
- б) проект недоцільно прийняти до реалізації
- в) проект доцільно прийняти до реалізації

5. Час, необхідний для того, щоб первинні інвестиції були відшкодовані з притоку чистих грошових коштів, одержаних від інвестиційного проекту –

- а)) чиста теперішня вартість або дохід
- б) період окупності
- в) внутрішня ставка дохідності або рентабельності
- г) індекс дохідності

6. Відношення середньорічного інвестиційного прибутку за період експлуатації проекту до суми інвестицій – це

- а) період окупності
- б) індекс рентабельності
- в) чиста теперішня вартість або дохід
- г) внутрішня ставка дохідності або рентабельності

7. До вихідних показників по визначенню економічної ефективності капітальних вкладень належать

- а) коефіцієнт порівняльної економічної ефективності
- б) обсяг надання послуг
- в) виробнича потужність
- г) показник абсолютної економічної ефективності

8. До розрахункових показників для вибору найкращого варіанта рішення належать

- а) коефіцієнт порівняльної економічної ефективності
- б) обсяг надання послуг
- в) виробнича потужність
- г) показник абсолютної економічної ефективності

9. До розрахункових показників для уточнення доцільності запровадження варіанта рішення належать

- а) термін окупності
- б) коефіцієнт порівняльної економічної ефективності
- в) показник абсолютної економічної ефективності

г) річний економічний ефект

**10. Відношення ефекту до одноразових витрат у грошовій формі –
це**

а) показник абсолютної економічної ефективності

б) показник порівняльної економічної ефективності

в) показник фактичної економічної ефективності

г) показник поточної економічної ефективності

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Чорна М.В., Смірнова П.В., Бугріменко Р.М. Управління витратами : навч. посіб. / М. В. Чорна, П.В. Смірнова, Р. М. Бугріменко, 2017. 166 с.
2. Нісфоян С. С. Управління витратами на утримання і розвиток персоналу підприємств : монографія. Кропивницький: Видавець Лисенко В.Ф., 2020. 268 с.
3. Артамонова Н.С. Управління витратами: навч. посіб. Центр навчальної літератури (ЦНЛ). 2019. 116 С.
4. Іванюта П.В. Управління ресурсами та витратами. 2-ге видання. навч. посіб. Центр навчальної літератури (ЦНЛ). 2019. 320 с.
5. Михальська О., Швець В. Управлінський облік та аналіз виробничих витрат. Київ: Кондор. 2018. 228 с.
6. Оксанич О.Е. Калькуляція собівартості продукції, робіт та послуг: навч. посіб. Центр навчальної літератури (ЦНЛ). 2019. 326 с.

Додаткова

7. Фостолович В. А.; Сімаков О. О. Місце управління витратами в сучасній системі управління підприємством. *Економіка та держава*. 2019. № 10. С. 36–45.
8. Томчук О. Ф.; Машевська А. А. Контроль та управління витратами на оплату праці. *Інфраструктура ринку*. 2018. Вип. 17. С. 457–461.
9. Семчук І. В., Мазур В. Г. Шляхи підвищення ефективності управління витратами на підприємстві. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. № 22. С. 544–548.
10. Прядко В. В. Обліково-аналітичне забезпечення управління витратами. *Економічний аналіз*. 2018 № 28.4 С. 265–270.
11. Слободян Н. Г., Саухіна О. В. Ціноутворення та управління витратами на підприємствах харчової промисловості. *Економічний аналіз*. 2018. № 28.2. С. 176181.

12. Дуброва Н. П., Глущенко Т. В., Уманська А. С. Організація системи управління витратами на підприємстві. *Інтернаука* .2018. № 3 (2). С. 53-55.

Інтернет-ресурси

13. Законодавство України: веб-сайт. URL: <https://www.rada.gov.ua>

14. Офіційний сайт Національної бібліотеки ім. Вернадського URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>

15. Офіційний сайт Міністерства розвитку економіки України www.me.gov.ua

16. Офіційний сайт Державної служби статистики України www.ukrstat.gov.ua

17. Офіційний сайт Державної фіскальної служби України <http://sfs.gov.ua/>

Навчально-методичне видання

Хомюк Наталія Леонідівна

Управління витратами

Методичні рекомендації до практичних занять

Друкується в авторській редакції

Підписано до друку __.05.2022. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times
Ум. друк. арк. 2,7. Зам. № __. Тираж 50 прим.